

ЦЕНЕН МЕТОДИЧЕСКИ ТРУД

(Андонова, М. *Училищният анализ на драмата от позициите на две изкуства – литературата и театъра*. София, Изток-Запад, 2009, 192 с.)

Кирилка Демирева

Книгата на Маргарита Андонова е задълбочена научно-методическа разработка, обобщен личен опит в изучаване на драмата в училище. В методиката на литературното образование темата е сравнително рядко интерпретирана. Една от причините може да се търси във факта, че по-голямата част от програмните драматически произведения не принадлежат на българския литературен канон, а в предходни и настоящи програми българската драма е представена с по едно произведение¹⁾. Не е защитена и жанровата разновидност на този литературен род в учебните програми. При това състояние на нещата вероятността българската драма да „захрани“ изпитен материал е нищожно малка. Такъв прагматичен аргумент влиза в противоречие с богатите възможности на драмата да въздейства върху интелекта и чувствата на гимназистите, да възпитава художествена култура във и извън полето на литературата.

Затова и книгата на М. Андонова е истинска провокация за преодоляване на инерцията в уроците по литература към драмата да се подхожда с познатия инструментариум за анализ на епическо произведение. Въз основа на дългогодишен преподавателски опит и проведен експеримент се аргументира идеята „да се анализира природата на драматическите произведения и структурните им компоненти успоредно с техните театрални интерпретации“. Така заявеният подход настоява за прилагането на система, чрез която да се постигне плодотворно въздействие върху ума, интелекта и чувствата на учениците посредством общуване с други изкуства.

Адресирана към учителите по литература, книгата е еднакво ценна както с теоретичните постановки в областта на методиката и анализа на драмата, така и с практическите решения в урочната работа. Именно тези проблемно-тематични полета определят структурните особености на книгата.

В първа глава проблемът за изучаване на драматически произведения е поставен в контекста на психолого-педагогическия проблем на литературното (художественото) възприятие и литературното развитие на учениците. Интерпретират се постановки от психологията на художественото творчество и възприятие и се акцентира върху отношението литературно творчество (драма) – читател – зрител. Изведени са като значими теоретичните постановки на естетици, литературоведи, методици, психолози и педагози, предимно представители на руската наука. Читателят може да си припомни или тепърва да се запознае с идеите на Б. С. Мейлах, В. Ф. Асмус, Л. С. Виготски, С. Л. Рубинщейн и др. Ясно е очертана целта на изследването, а тя се разпростира върху богат спектър от умения и компетентности, с които следва да се обогати личността на

ученика в хода на експеримента.

Коректно, чрез анализ на резултатите от анкета, се фиксира стартовата позиция по отношение на равнището на художественото възприятие на учениците, за да се посочи накрая при анализа на резултатите ръстът на литературното (художественото) им развитие, постигнато в хода на експеримента.

В книгата получават акцент художествено-педагогическите условия за пълноценно възприемане на драмата и драматическите характери. Тези условия са многоаспектни – от осмисляне на родовата и жанровата специфика на драмата до необходимостта от изграждане на театрална култура у учениците. На този проблем е посветена втора глава. Много от принципите на изучаване на драматически произведения са валидни и за другите литературни родове. Рационалното тук е осмислянето им от гледна точка на целите и задачите на проекта, на спецификата на драмата като литературен род. По-специално внимание ще обърнем на принципа, според който следва да се отчитат психо-физическите и социалните особености на съвременните ученици, на техния художествен опит и интереси. Авторката цитира психолози, според които всяка възраст си има „сензитивни“, т.е. най-развиващи видове изкуства и за гимназистите това са литературата, театърът и изобразителното изкуство. Като се има предвид, че е споделян опит от началото на последната четвърт на XX век, тезата е безспорна и истинна. Доказват го и цитираните творчески текстове на учениците. Смятаме, че книгата би спечелила, ако се анализират наблюдения от епохата на постмодерна, т.е. от началото на XXI век, когато и учениците, и театърът не са вече същите. В същото време книгата отваря път към бъдещ(и) експеримент(и), когато динамиката в художественотворческите интереси както на учениците, така и на театралите ще бъде очертана в нейните същностни актуални измерения.

Текстът настоява за успоредяване на литературоведския и театроведския подход при анализ на драматическо произведение²⁾; за съпоставка на древногръцкия театър със съвременния; за вникване в ролята на режисьора и актьора и за други важни за пълноценното общуване с драматическия текст подходи, чрез които се постига художествена компетентност и емоционална култура. Особено обстоятелствено авторката се спира на единството на литературоведския и сценическия анализ. Тезите са пространно обосновани чрез двата вида анализ на трагедията „Хамлет“ от Шекспир. При работата с учениците са намерили приложение разнообразни методи, като актьорски и режисьорски анализ, творческо четене, изразително четене, инсценировка на епизоди, коментирано четене. Използван е и действият анализ като типичен театрален метод. Изхождайки от постановката на Станиславски, че зрителят е „трети творец“, авторката стимулира учениците за творчески изяви. Като доказателство за придобитата по-висока художествена култура са уменията им да съставят режисьорски ремарки, да интерпретират театроведска литература, да пишат театрална рецензия.

Немалко редове са изписани в книгата за ролята на театралния спектакъл. Преди спектакъла на учениците се поставят насочващи въпроси, свързани с режисьорския замисъл, декора, музиката, костюмите. Със силен емоционален заряд е описаната среща на учениците с актьора Георги Калоянчев по повод сценичния му образ на Големанов от едноименната комедия на Ст. Л. Костов. В съпоставка със същия образ,

интерпретиран от Стефан Гецов, учениците придобиват широта на своя художествен опит. Доказват го цитираните писмени изказвания.

Авторката споделя богат опит и при използване на театрални материали: В. Г. Белински. „Хамлет“. Драма Шекспира. Молчанов в ролята на Хамлет; Любомир Тенев. „Образ и епоха“. Режиcьорски бележки на К. С. Станиславски, свързани с постановките на „Хамлет“ и „Тартюф“; на Н. О. Масалитинов в Народния театър, на Юри Любимов в театър „Таганка“, на Любен Гройс в Сливенския театър за постановките на „Тартюф“.

В структурата на книгата със значима практическа стойност са приложенията. Тук учителят по литература пряко може да се възползва от опита на авторката при изграждане на система от уроци върху трагедиите „Антигона“ и „Хамлет“. По-подробно е обоснована работата с театрални материали върху знакови постановки на комедията „Тартюф“ от Молиер на българска и руска сцена. С висока информативна стойност са приложените материали за Шекспировия театър. Представено е съдържанието на урок за съпоставка на актьорските интерпретации на образа на Хамлет във филмовите версии на трагедията. Независимо от опасностите, които крие навлизането в дълбините на още един вид изкуство (киното), авторката утвърждава необходимостта от такъв вид уроци като възможност за емоционално въздействие и „компенсиране на известната разсъдъчност при анализа.“

Като обосновава ефективността от прилагането на разнообразни методи за анализ на драмата като литературно произведение, авторката убедително разкрива богатите възможности на театралния инструментариум за постигане целите на развиващото обучение в училище.

Маргарита Андонова създава своя научно-методически сюжет с респект към призиванието си на учител по български език и литература. Трудът ѝ има приносен характер в методиката на литературното образование, защото не догматизира идеи, а открехва врати към тяхното разночетене.

БЕЛЕЖКИ

1. Вж. Държавни образователни изисквания за учебно съдържание. Културно-образователна област: Български език и литература. Учебни предмети: български език и литература. НАРЕДБА № 2 от 18.05.2000 г.
2. Правилността на този подход в известна степен се оспорва от Мария Герджикова в статията ѝ „Двойственият характер на драмата и изучаване на драматическо произведение в училище“, Български език и литература, 2000, № 6. Като приема тезата на Андонова, че „анализът на драма в нашето училище е свързан преди всичко с анализ на текста и че механично се пренасят методите на работа с епически произведения и характери“, авторката не приема да се вижда (търси) причината за това в т. нар. от Андонова „традиционен, органично едностранчив подход към драмата като към литературно произведение“. Според Герджикова „този подход никога няма да остареє, защото драматическата творба е литературно произведение и именно отчитането на жанровите ѝ особености е пътят към разбиране на нейната специфика“.